

Η εμφάνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου, στο πολιτικό προσκήνιο της Ελλάδας, και η συνύπαρξή του με τη βασιλική οικογένεια, υπήρξε πολυτάραχη, με ποικίλες συνέπειες για τον ελληνισμό. Η εθνική ενότητα που επικράτησε κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων, δεν είχε μεγάλη διάρκεια, καθώς η εποχή που ακολούθησε, στιγματίστηκε από τη διαμάχη του πρωθυπουργού με τον βασιλιά, ως προς την εξωτερική πολιτική της χώρας, και τη στάση της, εν όψει του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Η ρήξη των σχέσεων των δύο ηγετών, οδήγησε σε σφοδρή σύγκρουση, και διάσπαση του ελληνικού λαού, και επηρέασε την έκβαση της νεότερης ιστορίας του ελληνισμού.

Έλευση Βενιζέλου στην Αθήνα

Το 1909, το κίνημα στο Γουδί από τους αξιωματικούς του Στρατιωτικού Συνδέσμου, αναγκάζει την πολιτική εξουσία, να ανταποκριθεί σε αιτήματα όπως η αποχώρηση των βασιλοπαίδων από τη διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων, και ο ευρύτερος εκσυγχρονισμός του στρατού. Ο βασιλιάς Γεώργιος Α΄, ζητά από τον Ελευθέριο Βενιζέλο, να έρθει από την Κρήτη, ως εκπρόσωπος του κινήματος, εγκαινιάζοντας μία νέα περίοδο στην ελληνική ιστορία.

Κατόπιν εκλογών, ο βασιλιάς, αναθέτει στον Βενιζέλο τον σχηματισμό κυβέρνησης, κυρίως λόγω της δημοτικότητάς του, αλλά και λόγω της υποστήριξής του, στην Αναθεωρητική και όχι την Συντακτική Βουλή. Στις νέες εκλογές, ο Βενιζέλος, αποκτά την πλειοψηφία των εδρών, και μέσω αναθεώρησης του προγενέστερου Συντάγματος, επιχειρεί να θέσει τις βάσεις για ένα σύγχρονο και δικαιότερο κράτος εγείροντας έτσι το φθόνο του παλαιοκομματισμού, που ξαφνικά βρέθηκε εκτός εξουσίας. Παράλληλα, ιδρύει το Κόμμα Φιλελευθέρων, το οποίο κέρδισε στις εκλογές του 1912, και έμεινε στην πολιτική σκηνή καθ' όλη την μεσοπολεμική περίοδο.

Βαλκανικοί Πόλεμοι

Η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία, συνάπτουν την μεταξύ τους συμφωνία της Entente, προσδοκώντας συμμαχία με τα βαλκανικά κράτη, ενώ οι Οθωμανοί, προσπαθούν να προσεγγίσουν τις Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία-Αυστροουγγαρία). Εν μέσω διώξεων των χριστιανικών πληθυσμών, από το κίνημα των Νεότουρκων, η Ελλάδα, συμμαχεί με τη Σερβία και τη Βουλγαρία, στις οποίες οι Οθωμανοί κηρύττουν τον πόλεμο, αρνούμενοι την πολιτική αυτονομία των εθνοτήτων.

Μεγάλο μέρος της Μακεδονίας και της Θράκης απελευθερώθηκε, κατόπιν της ήττας των Οθωμανών, ενώ οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, εισέρχονται στη Θεσσαλονίκη και στα Γιάννενα, και απελευθερώνουν τα περισσότερα νησιά του Βορείου Αιγαίου. Η λήξη του πολέμου επισημοποιήθηκε με τη συνθήκη του Λονδίνου. Η διαφωνία των συμμάχων, σχετικά με τη διανομή των εδαφών που αποκτήθηκαν, ήταν η αιτία του Β' Βαλκανικού Πολέμου. Η Βουλγαρία επιτίθεται αρχικά στη Σερβία, και έπειτα στην Ελλάδα, με αντιμέτωπες τη Ρουμανία, αλλά και

την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Η λήξη του πολέμου υπογράφηκε στη συνθήκη του Βουκουρεστίου, όμως η πολυεθνικότητα που επέφερε ο διπλασιασμός της Ελλάδας, προκάλεσε αναντιστοιχία κράτους και έθνους, η οποία εκφράστηκε μέσω της σύγκρουσης του βενιζελισμού με τον παλαιοκομματισμό.

Η σύγκρουση των δύο αρχών

Οι διαφωνίες μεταξύ πρωθυπουργού και διαδόχου, σχετικά με τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, όξυναν τις κομματικές διαμάχες, και προκάλεσαν συνταγματικά και δυναστικά ζητήματα. Ο Κωνσταντίνος ενθρονίστηκε μετά τη δολοφονία του πατέρα του, βασιλιά Γεωργίου Α', τον Μάρτιο του 1913, στη Θεσσαλονίκη, όμως αφενός δεν διέθετε την πείρα και την ευελιξία του προκατόχου του, και αφετέρου, επηρεάζονταν από τους ευνοούμενους του στο στράτευμα.

Η διάσταση απόψεων Βενιζέλου και Κωνσταντίνου, για τη στάση της Ελλάδας στον επικείμενο 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο, υπήρξε μία από τις βασικότερες αιτίες του Εθνικού Διχασμού. Η Entente και οι Κεντρικές Δυνάμεις είχαν ήδη διαιρέσει την Ευρώπη σε δύο στρατόπεδα, και αμφότερες προσπαθούσαν να προσελκύσουν τις μη ενταγμένες χώρες στην πλευρά τους.

Ο γερμανόφιλος βασιλιάς Κωνσταντίνος, με τον παλιό πολιτικό κόσμο, υποστήριζαν τις κεντρικές δυνάμεις, πιστεύοντας στην επικράτησή τους, ενώ η Entente είχε βρει ένθερμο υποστηρικτή στο πρόσωπο του Βενιζέλου, ο οποίος επεδίωκε την πολεμική εμπλοκή της Ελλάδας στο πλευρό της. Η διπλωματία της χώρας κινούνταν σε δύο εκ διαμέτρου αντίθετους άξονες, αλλά εξακολουθούσε να διατηρεί ουδέτερη στάση.

Ο Κωνσταντίνος, επέμενε στην ουδετερότητα αυτή, ενισχύοντας έτσι τις κεντρικές δυνάμεις. Την απόφασή του αυτή, επηρέαζε, τόσο η εξ αγχιστείας συγγένειά του με τον Γερμανό Αυτοκράτορα, όσο και οι έμπιστοί του, αξιωματικοί και πολιτικοί, που πίστευαν στη γερμανική ανωτερότητα, αλλά παράλληλα αναγνώριζαν την υπεροχή της Αγγλίας στη Μεσόγειο.

Ο Βενιζέλος ενδιαφέρονταν να ταχθεί στο πλευρό της Συνεννόησης, και παρότι το αίτημά του δεν είχε γίνει αρχικά δεκτό, από τις Αγγλογαλλικές δυνάμεις, το 1915, επιδιώκει τη συμμετοχή της Ελλάδας στις επιχειρήσεις της Entente, στην

Καλλίπολη, στοχεύοντας στον έλεγχο των Στενών των Δαρδανελίων.

Ο βασιλιάς και το Γενικό Επιτελείο, απεφάνθησαν, πως η Ελλάδα δεν έπρεπε να εκστρατεύσει στα Δαρδανέλια, επισημαίνοντας την ματαιότητα της εκστρατείας αυτής, ανεξαρτήτως της έκβασής της. Η αντίθεση αυτή του βασιλιά, προκαλεί την παραίτηση του Βενιζέλου, επιδεινώνοντας το χάσμα ανάμεσά τους. Τον Μάιο του 1915 ανακτά τη θέση του, με την εκλογική νίκη των Φιλελευθέρων, επιβεβαιώνοντας τη δημοτικότητά του και την αποδοχή της στρατηγικής του.

Τον Σεπτέμβριο του 1915, η Βουλγαρία κηρύττει επιστράτευση, οργανώνοντας επίθεση κατά της Σερβίας. Ο Βενιζέλος επιδιώκει ξανά την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο, στο πλευρό της Σερβίας και της Entente, θεωρώντας μια ενδεχόμενη ήττα της Σερβίας, επιζήμια για την Ελλάδα, αλλά και στοχεύοντας σε αποζημίωση με μικρασιατικά εδάφη, καθώς και στην προστασία της ελληνικής μειονότητας. Επιτρέπει την απόβαση των στρατευμάτων της Entente στη Θεσσαλονίκη, προς ενίσχυση της Σερβίας, δημιουργώντας έτσι τετελεσμένο γεγονός και εξαναγκάζεται από τον βασιλιά σε εκ νέου παραίτηση. Το κόμμα του Βενιζέλου, απέχει από τις επόμενες εκλογές διαμαρτυρόμενο για την αντισυνταγματική διάλυση της Βουλής.

Αντίπαλες κυβερνήσεις

Η νέα παραίτηση Βενιζέλου, απετέλεσε την έναρξη μιας αλυσίδας γεγονότων, που οδήγησαν στην εδραίωση του εθνικού διχασμού, και στη διάσπαση της χώρας ουσιαστικά σε δύο κράτη. Την εξουσία αναλαμβάνουν φιλογερμανοί πολιτικοί, οι οποίοι λειτουργούν ευνοώντας τα συμφέροντα των Κεντρικών Δυνάμεων. Η Σερβία καταρρέει, και ο στρατός της μετακινείται στη Μακεδονία. Οι Βούλγαροι με τους Γερμανούς, εισβάλουν στη Μακεδονία, και χωρίς αντίσταση τους παραδίδεται το οχυρό Ρούπελ.

Την περίοδο που οι Βούλγαροι, προβαίνουν σε ανθελληνικές διώξεις, οι βενιζελικοί αξιωματικοί, δημιουργούν το κίνημα της Εθνικής Αμύνης, με σκοπό να εισέλθει η Ελλάδα στον πόλεμο στο πλευρό της Entente. Την ηγεσία του κινήματος, αναλαμβάνει ο Βενιζέλος και η Θεσσαλονίκη, ορίζεται έδρα της προσωρινής κυβέρνησης, η οποία στηρίζονταν κυρίως από τους Έλληνες των Νέων Χωρών.

Η Παλαιά Ελλάδα, εξακολουθεί να στηρίζει τον Κωνσταντίνο, και η σύγκρουση ανάμεσα στις δύο πλειοψηφίες είναι σφοδρή. Οι Αγγλογάλλοι συντάσσονται με την Ελλάδα του Βενιζέλου, εξοπλίζοντάς την, ενώ ο αρχηγός του γαλλικού στόλου απαιτεί μεταξύ άλλων, την παράδοση του Πειραιά στην Entente, εισηγώντας άρνηση από την κυβέρνηση. Τον Νοέμβριο του 1916, ο γαλλικός στόλος καταλαμβάνει το λιμάνι, και αγήματά του εισβάλλουν στην Αθήνα και συγκρούονται με τους ένοπλους φιλοβασιλικούς, του συνδέσμου των Επιστράτων. Με την αποχώρηση των γαλλικών δυνάμεων, οι Επίστρατοι προχωρούν σε λεηλασίες, δολοφονίες, και εξορίες εναντίον των βενιζελικών της πρωτεύουσας. Η Entente απαντά με αποκλεισμό της Παλαιάς Ελλάδας, καταρρακώνοντας το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της, ενώ ο Αρχιεπίσκοπος και φανατισμένο πλήθος αντιβενιζελικών, συγκεντρώνονται και ρίχνουν «ανάθεμα» στον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Η Entente, εξαναγκάζει τον Κωνσταντίνο να παραχωρήσει το θρόνο του στον γιο του Αλέξανδρο, τον Ιούνιο του 1917. Ο Βενιζέλος καταφθάνει στην Αθήνα, και χωρίς εκλογές αναλαμβάνει την εξουσία, ανασυστήνοντας το κοινοβούλιο του 1915, (Βουλή των Λαζάρων), ενώ γίνεται εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού, και οι πολιτικοί του αντίπαλοι διώκονται ή/και εξορίζονται.

Τον Σεπτέμβριο του 1918, η Ελλάδα παίρνει μέρος στη μεγάλη βαλκανική επίθεση, στο πλευρό της Entente. Η λήξη του πολέμου επήλθε κατόπιν αίτησης ανακωχής των Γερμανών, και επισημοποιήθηκε αργότερα με τη Συνθήκη των Σεβρών.

Μεγάλη Ιδέα και Μικρασιατική Καταστροφή

Οι διαφορετικές στρατηγικές που χάραξαν οι δύο επικεφαλής της χώρας, αλλά και η σύγκρουση ανάμεσά τους, στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό στην παρέμβαση των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων της χώρας. Στις εκλογές του 1920, προτάχθηκε από τους βενιζελικούς, η Μεγάλη Ιδέα. Η αστική επιχειρηματική τάξη, τη στήριξε με ενθουσιασμό, ευελπιστώντας στην επέκταση του κράτους, κατά συνέπεια και της αγοράς, με στόχο την οικονομική κυριαρχία, ενώ οι κρατικοδίαιοι φιλομοναρχικοί, επιθυμούσαν τη συντριβή του Βενιζέλου, ώστε να ανακτήσουν την χαμένη εξουσία τους.

Η πλειοψηφία του νότου, με το σύνθημα της μικρής αλλά έντιμης Ελλάδας, αντιτίθονταν στην επιδίωξη μιας Ελλάδας δύο

ηπείρων και πέντε θαλασσών. Εκτός από την κόπωση που τους είχε επιφέρει η διαρκής εμπόλεμη κατάσταση, θεωρούσαν πως η Μεγάλη Ιδέα, βασίζεται κυρίως στον καιροσκοπισμό του Βενιζέλου, σε αντίθεση με τον πληθυσμό της βόρειας Ελλάδας, ο οποίος νιώθοντας να απειλείται πανταχόθεν, υποστήριζε αυτή τη στρατηγική.

Ο Βενιζέλος διατήρησε την υποστήριξη από τα αστικά και τα εργατικά στρώματα, αλλά όχι και από τα αγροτικά, και έχασε τις εκλογές, ενώ ο ξαφνικός θάνατος του βασιλιά Αλέξανδρου επαναφέρει κατόπιν δημοψηφίσματος, τον Κωνσταντίνο, στον θρόνο. Κι ενώ στην πολιτική σκηνή εξακολουθούσε να κυριαρχεί το καθεστωτικό ζήτημα, οι Οθωμανοί, δεν συμμορφώνονταν με τη Συνθήκη των Σεβρών, και ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας, δέχονταν εχθρική συμπεριφορά από την τουρκική πλειοψηφία.

Η Entente δυσφορώντας με την επαναφορά του Κωνσταντίνου στον θρόνο, δεν ανταποκρίνεται στην υπόσχεσή της για χορήγηση δανείων, και εγκαταλείπει την Ελλάδα. Η νέα κυβέρνηση, αντίθετα με τις προεκλογικές δεσμεύσεις της, και παρά την απομόνωσή της από την Entente, συνεχίζει τη μικρασιατική εκστρατεία.

Τις αρχικές επιτυχίες του ελληνικού στρατού, διαδέχτηκαν ήττες, με σημαντικότερη αυτή στον Σαγγάριο. Οι Έλληνες υποχώρησαν σταδιακά και ο τουρκικός στρατός εισέβαλλε στη Σμύρνη, που πυρπολήθηκε, μέσα σε κλίμα τρομοκρατίας και βιαιοπραγιών, εναντίον εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων.

Η Συνθήκη της Λωζάνης που υπογράφηκε αργότερα, προέβλεπε μεταξύ άλλων, την οριστική εγκατάλειψη μικρασιατικών εδαφικών αξιώσεων της Ελλάδας, και την ανταλλαγή πληθυσμών. Οι δραματικές συνέπειες της μικρασιατικής καταστροφής, οδήγησαν σε υποκινούμενη επανάσταση από βενιζελικούς αξιωματούχους. Ο Κωνσταντίνος εκδιώχθηκε ως υπαίτιος της καταστροφής, και αντικαταστάθηκε από τον γιό του, Γεώργιο Β'.

Η διαμάχη των δύο ηγετών, πήρε μορφή εθνικού διχασμού, με οδυνηρές κοινωνικοπολιτικές αντιθέσεις, αντιπαραθέσεις, και συνέπειες για ολόκληρη τη χώρα, καθ' όλη τη μεσοπολεμική περίοδο. Το κλίμα τρομοκρατίας που τροφοδοτούνταν κι από τις δύο πλευρές, επέφερε αγεφύρωτο χάσμα ανάμεσα σε βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς. Η διαφωνία Κωνσταντίνου-Βενιζέλου, επικεντρώθηκε στην ένταξη στην αγγλογαλλική συμμαχία όπως έκρινε ο Βενιζέλος, ή στην ουδετερότητα,

διατηρώντας σχέσεις με τη βασική αντίπαλο της συμμαχίας, τη Γερμανία, όπως έκρινε ο Κωνσταντίνος.

Η Ελλάδα έχασε την εθνική της κυριαρχία σε αρκετές περιοχές, αφού αυτές πέρασαν στον έλεγχο είτε της Entente και των συμμάχων της, είτε στα στρατεύματα των Γερμανοβουλγάρων. Οι αντίθετες απόψεις τους, σχετικά με τη στάση της χώρας στον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο, προκάλεσαν τον Εθνικό Διχασμό, και την αναμέτρηση ανάμεσα στην Παλαιά, και την Αλύτρωτη Ελλάδα.

Η διάσπαση ανάμεσα σε βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς, δημιούργησε αγεφύρωτο χάσμα και χώρισε τη χώρα σε δύο διαφορετικούς κόσμους οι οποίοι οδηγήθηκαν ουσιαστικά σε εμφύλια αναμέτρηση.

Η έλλειψη σύμπνοιας ανάμεσα στους δύο επικεφαλής, οδήγησε στην αποτυχία της εξωτερικής πολιτικής και της διπλωματίας της χώρας, και ήταν ένας από τους βασικούς λόγους της μικρασιατικής καταστροφής.